

טנא פירות העמל

לקט מאמרותיו של
הרב זאב שטיינמן

רעיונות וקישורים בדרוש
על פרשת במדבר

מכון חו"ל טנא פירות העמל

טל. 052-7620949

לדרשות הקדשות וכל ענין:

tenepirotheamal@gmail.com

ב' ד"ה שברש"י הס ד"ה אחד הנמשך
וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה
אֲשֶׁר נָקְבוּ בְּשֵׁמוֹת (במדבר א. יז).

ברש"י האנשים האלה, את שנים עשר נשיאים הללו. וברש"י אשר נקבו, לו כאן בשמות. ובשנתקשיתי מה בא רש"י לומר אשר נקבו לו כאן, מצאתי בליקוטי שיחות (חלק כג עמ' 5) ששני הרש"י האלה אין הם ב' קטעים נפרדים של ב' דיבור המתחיל, אלא הכל הוא דיבור אחד, כלומר האנשים אלה, את שנים עשר נשיאים הללו אשר נקבו לו כאן בשמות. ועיין שם מה הכריח לומר כן.

הירדן לפני שכל ישראל ננחלו בארץ וכבמסכת סוטה (י' ע"ב) ביהודה וראובן שהודו ולא בושו ומה שכן בעולם הזה להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם (איב טו. יט) וכו' ושם ברש"י יהודה זכה למלכות, ראובן נטל חלק תחילה בארץ בעבר הירדן, והרי שם מדבר רק מראובן שנטל תחילה ולא מיהודה וקל וחומר לא ממנשה שהיו שם רק חצי השבט. ואם שלקחו נחלתם תחילה בשביל שבעת ההיא היו בני מנשה הרבים, וכי מה ענין הרבים להיות ננחלים תחילה.

עושה שלום במרומו מתחילה הוא
יעשה שלום עלינו ואחר כך על כל ישראל
וַיְהִי כָּל פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית
אֲבֹתָם מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵעֵלָּה כָּל יֵצֵא
צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל (במדבר א. מה-מו).

עושה שלום במרומו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל, כי מה בין יעשה שלום עלינו ובין יעשה שלום על כל ישראל ולמה לא יאמר עושה שלום במרומו הוא יעשה שלום על כל ישראל שהרי אנו בתוך כלל ישראל. ונראה דהנה כל שבט מי"ב שבטי יה הוא לעצמו וכבר כמה פעמים ומאורעות שהיו חלוקים זה מזה, ולזה תפילתנו שקודם יעשה שלום עלינו אנו בני קהילה אחת המתפללים באותו בית הכנסת, אבל הוא שטן הוא יצר הרע (בבא בתרא טז ע"א) אם הוא רואה שבני הקהילה וכל באי בית הכנסת הם באחדות ואין אף אחד מתוך בני הקהילה בא חלילה לקדוח חור באותה ספינה שבלב האוקיינוס,

בערבות מואב היו בני מנשה רבים מבני אפרים ולקחו נחלתם תחילה
לְבְנֵי יוֹסֵף לְבְנֵי אֶפְרַיִם תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם וגו', לְבְנֵי
מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
וגו' (במדבר א. לב-לד).

ברמב"ן, הקדים אפרים למנשה וייחס יוסף עליו וכן למטה בדגלים כי היה בעל דגל והוא הבכור ואחיו משנהו כברכת יעקב (בראשית מת. כ, וְשָׁמַךְ אֱלֹהִים בְּאַפְרַיִם וּכְמִנְשֶׁה וַיִּשֶׂם אֶת אֶפְרַיִם לְפָנֵי מְנַשֶּׁה) ועוד כי היו בני אפרים רבים מבני מנשה, אבל במנין השני בערבות מואב הקדים מנשה כי היו בעת ההיא בני מנשה הרבים ולקחו נחלתם תחילה וכו'. ולא זכיתי להבין מהו שלקחו נחלתם תחילה, והרי חצי שבט המנשה נחלו בעבר הירדן וחצי השבט נטלו בארץ ישראל ואם נטלו תחילה בעבר

אז אותו ס"מ מחפש מישוהו מחוץ לספינה שיבוא לקדוח חור מבחוץ ובכך לעורר מחלוקת ולהטביע את הספינה על יושביה האחודים באחדות וכבר ראינו רחמנא ליצולן שמבחוץ יבוא אדם לעורר מדנים ויש שכביכול מרחמים הם על אותו ס"מ מסכן ומסייעים בידו אף שלא הוא ולא מסייעו הם ממשלימי המניין או מהלומדים ומשתתפי השיעורים.

זהו מה שכאן ברמב"ן, הוצרך הכתוב להגיד מספר הכלל לאחר שהגיד הפרטים, כי נצטוו משה ואהרן שידעו מספר מפקד העם וידעו מספר כל שבט כי כן דרך המלכים במנותם את העם. כלומר שהעושה שלום במרומיו ישתבח שמו הוא יעשה תחילה שלום עלינו כל עדה לעצמה, ואחר כך הוא יעשה שלום על כל ישראל בני כל הקהילות באי כל בתי המדרשות ובתי הכנסיות להיותם כולם כאיש אחד בלב אחד.

בהפתקא בשמו שמגיש לפני הצדיק עם

הפדיון נפש יהיה לו זכות וחיים וזכות הרבים

וַיְהִי כָּל פְּקוּדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית
אֲבוֹתָם מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא
צֶבֶא בְּיִשְׂרָאֵל, וַיְהִי כָּל הַפְּקָדִים שֵׁשׁ
מֵאוֹת אָלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת
וַחֲמִשִּׁים (במדבר א. מה-מו).

ברמב"ן על ענין המספר כתב בתו"ד לא הבינתי טעם המצוה הזאת למה ציוה בה הקב"ה, כי היה צורך שיתייחסו לשבטיהם בעבור הדגלים, אבל ידיעת המספר לא ידעתי למה ציוה שידעו אותו, אולי

להודיעם חסדו עליהם כי בשבעים נפש ירדו אבותיהם מצרימה ועתה הם כחול הים כך וכך בני עשרים, ואחרי כל דבר ומגפה ימנם להודיע כי הוא מְשַׁגֵּיא לְגוֹיִם יִמְחֹץ וַיִּדְּיו תַרְפִּינָה (איוב יב. כג - איוב ה. יח) וזהו שאמרו רבותינו מרוב חיבתם מונה אותם כל שעה, ועוד כי הבא לפני אב הנביאים ואחיו קדוש ה' והוא נודע אליהם בשמו, יהיה לו בדבר הזה זכות וחיים כי בא בסוד העם ובכתב בני ישראל וזכות הרבים במספרם וכן לכולם זכות במספר שימנו לפני משה ואהרן כי ישימו עליהם עינם לטובה יבקשו עליהם רחמים ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם יִסֶּף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֲלֶף פְּעָמִים (דברים א. יא) ולא ימעיט מספרכם והשקלים כופר על נפשותיכם, ובמדבר סיני רבה ראיתי כך (במנין הלוי פרשה ז. ב), במספר שמות לגולגלותם אמר לו הקב"ה למנותם בכבוד ובגדולה לכל אחד ואחד, לא תהיה אומר לראש המשפחה כמה במשפחתך כמה בנים יש לך, אלא כולהו יחון עוברים לפניך באימה ובכבוד ואתה מונה אותם, הדא הוא דכתיב בַּמִּסְפָּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְגִלְגָּלָתָם (במדבר א. יח).

דברי הרמב"ן הן ממש ענין הפתקא קוויטל עם הפדיון נפש שמגישים לפני הצדיק, והאדם נודע אליו בשמו בזה יהיה לו זכות וחיים, וכיון שהצדיק שהוא המנהיג הוא כולל את הכלל, אז האדם הבא לפניו עם הפתקא בא בסוד העם ובכתב בני ישראל וזכות הרבים במספר כי ישים עליו עיניו לטובה יבקש עליו רחמים והפדיון נפש הוא כופר על נפשו.

נתרשלו ידי המנהיג הגדול הוא משה רעיא מהימנא, והתיקון לפירצה זו היא רק על ידי שאותם רשעים ויָרְדוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה וגו' וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקֶּהֱל (במדבר טז. ג) ואז הָיָה הַנֶּשֶׁאֶר וְהַנּוֹתֵר קְדוֹשׁ יֵאמָר לוֹ כָּל הַכְּתוּב לַחַיִּים (מתוך ישעיה ד. ג) כי כעת אכן כבר כל קהלא קדישא כולם קדושים תחת הנהגת משה רעיא מהימנא.

את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח

וּבְנִפְעַת הַמִּשְׁפָּחָה יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם
וּבְחֶנֶת הַמִּשְׁפָּחָה יִקְיִמוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהַזֶּה
הַקֶּרֶב יוֹמֵת (במדבר א. נא).

שתי עובדות יש בחז"ל שהפסוק והזר הקרב יומת הובא בהן, המעשה הראשון הוא במסכת שבת (לא ע"א) מעשה בנכרי אחד שהיה עובר אחורי בית המדרש ושמע קול סופר שהיה אומר וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֻּד (שמות כח. ד) אמר הללו למי, אמרו לו לכהן גדול, אמר אותו נכרי בעצמו אלך ואתגייר בשביל שישמוני כהן גדול וכו', בא לפני הלל גייריה, אמר ליה כלום מעמידין מלך אלא מי שיוודע טכסיסי מלכות, לך למוד טכסיסי מלכות, הלך וקרא, כיון שהגיע והזר הקרב יומת אמר ליה מקרא זה על מי נאמר, אמר ליה אפילו על דוד מלך ישראל, נשא אותו גר קל וחומר בעצמו ומה ישראל שנקראו בניס למקום ומתוך אהבה שאהבם קרא להם בְּנֵי בְכָרֵי יִשְׂרָאֵל (שמות ד. כב) כתיב עליהם והזר הקרב יומת, גר הקל שבא במקלו ובתרמילו על אחת כמה וכמה, והמעשה

כל זה הוא כאשר הוא בא בסוד הרבים שאז יש את זכות הרבים במספר הכלל, אך מה יתן ומה יוסיף הפתקא עם הפדיון כאשר על ידי מחלוקת אין הוא בתוך הכלל, וזהו שברש"י על הפסוק וְהַלְוִיִּם יִחַנוּ סָבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא יִהְיֶה קֶצֶף עַל עֵדֻת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר א. נג), אם תעשו כמצותי לא יהיה קצף, ואם לאו שיכנסו זרים בעבודתם זו יהיה קצף כמו שמצינו במעשה קורח ב' יָצָא הַקֶּצֶף (במדבר יז. יא).

ובענין מחלוקת קורח ויצא הקצף, הנה בדברי הרמב"ן מפורש שהבא אל הצדיק ונודע אליו בשמו יהיה לו בדבר הזה זכות וחיים כי בא בסוד העם כי הצדיק הוא המנהיג להכלל והוא כולל את כל הבא אליו בפרטי, נמצא שבאמצעות זה המנהיג הצדיק, יבא האדם בכתב בני ישראל וזכות הרבים במספרם כי ישים הצדיק עיניו עליו לטובה, אבל במחלוקת קורח וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו (במדבר טו. ד) וברש"י מפני המחלוקת שכבר זה בידם סרחון רביעי וכו', ולכאורה ב' עניינים הם ברש"י, הא' ויפול על פניו מפני המחלוקת והב' ויפול על פניו מפני שכבר זה בידם סרחון רביעי, ונראה שאכן ויפול על פניו מפני המחלוקת שהוא הגורם שהרי המנהיג הכולל את כולם יחד הוא דוקא כשהם אחדים באחדותם, אבל בעת כזאת של מחלוקת קורח אין משה מנהיג את כולם כי יש את הרשעים שעל ידי המחלוקת הוציאו את עצמם מן הכלל ובשביל שאין הכלל כולו מאוחד באחדות תחת הנהגת המנהיג הצדיק

דוד מלך ישראל, ומה שכעת נראה שועל יוצא מבית קדשי הקדשים אין זה אלא בסיבת עונותיכם הטו אלה וחטאתיכם (ירמיה ה. כה) ולכן בגללכם ציון שדה תחרש (מיכה ג. יב), אבל לעתיד לבא במהרה בימינו אחת נשב עתי בקדשי אם לדוד אכזב זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי (תהלים פט. לו-לז) ואת צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך ולירושלים עירך ברחמים תשוב ותשכן בתוכה כאשר דברת ובה אותה בקרוב בימינו בני עולם ועוד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים (זכריה ח. ד).

באותות הם מחזות כל דגל וגו' ג' השבטים החזונים תחתיו הנקשרים במחזותם וזהו האות שמסר להם אביהם כשנשאורו ממצרים אלה מן המזרח ואלה מן הדרום וס' איש על דגלו באותות לבית אבותם יחזו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחזו (במדבר ב. ב.).

ברש"י באותות, כל דגל יהיה לו אות, מפה צבועה תלויה בו, צבעו של זה לא כצבעו של זה, צבע כל אחד כגוון אבנו הקבועה בחושן ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו, דבר אחר באותות לבית אבותם באות שמסר להם יעקב אביהם כשנשאורו ממצרים שנאמר ויעשו בניו לו בן כאשר צונו (במדבר ג. יב), יהודה ויששכר וזבולון ישאורו מן המזרח וראובן ושמעון וגד מן הדרום וכו'. הנה לפירוש ראשון שברש"י שלכל דגל יהיה אות מפה צבועה תלויה בו צבע כל אחד כגוון אבנו הקבועה בחושן, האות הוא צבע הדגל,

השני הוא במסכת מכות (כד ע"ב), שוב פעם אחת היו רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא עולים לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא מצחק, אמרו לו מפני מה אתה מצחק אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה (בתמיה), אמר להן לכך אני מצחק, דכתיב ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן יברכיהו (ישעיה ח. ב) וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה נבואתו של אוריה, באוריה כתיב לכן בגללכם ציון שדה תחרש וגו' (מיכה ג. יב), בזכריה כתיב עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים (זכריה ח. ד), עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת, בלשון הזה אמרו לו, עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו.

הנה שני הסיפורים מקבילים הם במקרא והזר הקרב יומת, במעשה הראשון הובא שהזר הקרב יומת נאמר אפילו על דוד מלך ישראל ואילו במעשה השני נאמר שהזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה (בתמיה) ואמר להן רבי עקיבא לכך אני מצחק, שאמנם כבמעשה הראשון שהזר הקרב יומת קאי אפילו על

לא תמיד קדמה הוא במזרח ואחור במערב,
קדם ואחור שייך גם בתואר הזמן מוקדם ומאוחר
וְהַחֲזִיזִים קְדָמָה מְזֻרְחָה דָּגָל מַחֲנֵה יְהוּדָה
לְצִבְיָאֵתָם וְנָשִׂיא לְבָנֵי יְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן
עֲמִינָדָב (במדבר ב. ג).

בסדר חנייתם במדבר היה דגל מחנה
יהודה במזרח, אך בעת מסע המחנות היו
נוסעים לא רק לצד המזרח, וכגון כשהיו
נוסעים בצידו המזרחי של עבר הירדן היו
נוסעים מדרום לצפון לקראת עוברם את
הירדן שאז פנו מערבה להיכנס לארץ,
וכשנסעו צפונה היה דגל מחנה יהודה
בצפון שהוא היה קדמה כי קדמה הוא
מלפנים ולא תמיד מלפנים יהיה במזרח,
ואף כאשר וַיֵּנַעַם בְּמִדְבַּר אֶרְבָּעִים שָׁנָה
(במדבר לב. ג) היו הולכים פעמים לצד זה
ופעמים לצד אחר.

וזהו שברש"י קדמה לפנים הקרויה קדם,
ואיזו, זו רוח מזרחית והמערב קרוי אחור,
ע"כ, הרי מפורש שיש קדמה ויש מזרחה,
כי אם קדמה הוא תמיד במזרח אם כן
לא היה צריך לומר קדמה מזרחה ודי אם
נכתב או קדמה לבד או מזרחה לבד, אך
כיון שנאמר גם קדמה וגם מזרחה הרי
שקדמה הוא קדם ובדרך כלל קדמה
יהיה במזרח אם לא בשעת המסעות
כשפניהם היה לצפון או למערב וכדומה.
וכיון שקדם הוא לפנים במזרח ואחור הוא
במערב, לכן ימין הוא בדרום ושמאל
הוא בצפון. והתארים קדם ואחור הם גם
תואר הזמן בלשון מוקדם ומאוחר,
וכדתניא (פסחים נד ע"א ונדרים לט ע"ב) שבעה
דברים נבראו קודם שנברא העולם אלו

ולענ"ד אף הרבה יותר מסימן ואות לבד,
כי בצבע האבן של כל שבט בחושן יש
מהות וסגולות מסוג שונה כנודע מרבינו
בחיי באבני החושן, ממילא זהו באותות
שהם המהות של כל דגל הנכלל מג'
גוונים של ג' השבטים החונים תחת אותו
דגל, ומסתמא ג' הגוונים שבכל דגל
נקשרים במהותם וזה הקובע גם את
הצטרפות אותם ג' שבטים להיותם יחד
על דגל אחד, וממילא זהו בפירוש שני
שברש"י באותות לבית אבותם באות
שמסר להם יעקב אביהם כשנשאווהו
ממצרים יהודה ויששכר וזבולון ישאווהו
מן המזרח וראובן ושמעון וגד מן הדרום
וכו', כי אביהם ידע איזה ג' שבטים
תואמים יחד לפי מהותם להיות מן
המזרח ואיזה ג' שבטים תואמים יחד לפי
מהותם להיות מן הדרום וכו'.

מנגד מרחק תחום שבת

אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בְּאֹתוֹת לְבֵית אֲבֹתָם יִחַנוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאַחַל מוֹעֵד
יִחַנוּ (במדבר ב. ב).

ברש"י מנגד, מרחוק מיל כמו שנאמר
בִּיהוֹשֻׁעַ אֶף רָחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם וּבֵינִי
בְּאַלְפִים אָמָה (יהושע ג. ד) שיוכלו לבוא
בשבת. ואם מנגד היינו תחום שבת, הרי
כשבלק שלח מלאכים אל בלעם הִנֵּה עִם
יָצָא מִמִּצְרַיִם וְגו' וְהוּא יֹשֵׁב מִמְּלִי (במדבר
כב. ה), לכאורה ממולי היינו לנגדי וממילא
הוא בתוך אלפים אמה אל מלכותו של
בלק, וענין זה נוגע לענין אחר שעדיין לא
סדרנום בכתב.

ממילא כאן שמדבר מנחלת הארץ מדגישה לנו תורתנו הקדושה ששני המטות וחצי המטה לקחו נחלתם מעבר לירדן ירחו שהוא קדמה מזרחה, קדמה מזרחה מתייחס לארץ ישראל שהוא הקובע להכל, ושני המטות וחצי המטה לקחו נחלתם קדמה מזרחה אל פני העולם שהם במזרח כלשון רש"י שם.

ושו"ר בברייתא דמלאכת המשכן (להגאון רבי חיים קניבסקי) שקדמה הוא במזרח אבל לא בשעה שהיו נוסעים צפונה וכדומה ולכן נאמר קדמה וגם מזרחה, וברוך שכיוונתי ותמכתי יתדותי בדברי הרש"י, אלא שבברייתא דמלאכת המשכן עדיין לא נתבאר מהו קדמה מזרחה בשאר מקומות כמו בנחלת שני המטות וחצי המטה מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה, דבשלמא מה שבמשכן ורחב החצר לפאת קדמה מזרחה חמשים אמה (שמות כו. יג, ושם ברש"י פני המזרח קרוי קדס לשון פנים, אחר לשון אחרים, לפיכך המזרח קרוי קדס שהוא פנים ומערב קרוי אחר כבתרגום אנקלוס על הפסוק ועד הים האחרון יהיה גבולכם בדברים יא. כד, ועד ימא מערבא יהי תחומכון) וכן בפסוק ולפאת קדמה מזרחה חמשים אמה (שמות לח. יג) נאמר קדמה מזרחה כיון שכשנסעו צפונה היה גם המשכן בכיוון צפונה ואז היה הקדס בצפון, אך מהו שבנחלת שני המטות וחצי המטה מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה, והרי שם לעולם קדמה הוא במזרח ולמה צריך לומר גם קדמה וגם מזרחה. ועוד יש קדמה מזרחה בספר יהושע (יהושע יט. יג, ומשם עבר קדמה מזרחה גתה חפר) ולא הארכנו כי הדברים פשוטים.

הן וכו' גן עדן דכתיב ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וגו' (בראשית ב. ח), ומוקדם הוא מלשון קדמה גם אם אינו במזרח, וכן מה שברש"י המערב קרוי אחר, כי אחר מלשון אחר ומאחר אך לא תמיד יהיה האחר במערב, וכגון בשעת המסעות כשהיו נוסעים לא לצד המזרח וכנ"ל.

אמנם גם במקומות שהקדס הוא תמיד במזרח נאמר קדמה מזרחה, כגון בפסוק שני המטות וחצי המטה לקחו נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה (במדבר לד. טו). ואפשר שכיון שיש מקום אחד אשר קדמה אינו תמיד במזרח וכנ"ל במסע המחנות, לכן אף במקומות שלעולם קדמה יהיה במזרח נאמר קדמה מזרחה. גם אפשר ליישב כנ"ל שפירוש קדמה מלשון קודם בזמן, וממילא בשני המטות וחצי המטה שלקחו נחלתם מעבר לירדן קדמה מזרחה, קדמה הוא לשון מוקדם כי הם נחלו מוקדמים וראשונים בעבר הירדן (רש"י סוטה ז ע"ב ד"ה להם לבדם ניתנה הארץ בא"ד ראובן נטל חלק תחילה בארץ בעבר הירדן) ולכן נאמר שם קדמה מזרחה, קדמה שנחלו מוקדם וראשונים כנ"ל, ומזרחה כפשוטו שנחלתם הוא בעבר הירדן שהוא במזרח.

גם אפשר שארץ ישראל לאור חשיבותה היא המרכז ולפיה נקבעים הצדדים כמו שכתבנו על הפסוק עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימא וצפנה ותימנה ומזרחה (דברים ג. כו) שצדדים אלו הם צדדי ארץ ישראל ולא שהם מתייחסים לצדדי משה רבינו העומד כעת בראש הפסגה שבעבר הירדן.

עוד עיין מה שכתבנו על הפסוק וַיֵּצֵאוּ לָהֶם מִשֶּׁה וְגו' אִם יַעֲבְרוּ בְּנֵי גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶתְכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן כָּל חֲלוּץ לְמַלְחָמָה לִפְנֵי ה' וְגו' (במדבר לב. כח-כט) שבשעה שעברו את הירדן היו פניהם ממזרח למערב, ואם כחנייתן עברו, הרי דגל מחנה ראובן והחונים עליו מטה גד שהיו במסעם ובחנייתם בצד הימין שבמחנה ישראל, בעת עוברים את הירדן היו בצד הצפון של מחנה ישראל, ויתבאר הגמרא במסכת סוטה (לד ע"א) עודם בירדן אמר להם יהושע דעו על מה אתם עוברים את הירדן על מנת שתורישו את יושבי הארץ מפניכם וכו', אם אתם עושין כן מוטב ואם לאו באין מים ושוטפין אותיכם וכו'. אתם עוברים על מנת שתורישו ולא אמר על מנת שתירשו, כי באותה שעה דיבר יהושע אל בני גד ובני ראובן שבאו רק להוריש, ואמר להם שאם אין אתם עוברים על מנת כן אז באין מים שהיו נגדשין ועולין כיפין על גבי כיפין גבוה מאד מצפון למחנה ישראל לימינם לצד דגל שבט ראובן וגד שהיו הקרובים ביותר לחומת המים ושוטפין אותיכם.

וממה שיש קדמה ויש מזרחה אמרנו בתוך הדברים עת רעוא דרעוין פרשת במדבר תשפ"ג במוסר היוצא לנו מכך, שאמנם יש דברים אשר קבע הקב"ה בעולמו ושאנם ניתנים לשינוי וכמו צד המזרח שנקרא כן כי ה' דָּבָר וַיִּקְרָא אֶרֶץ מִמְזָרְח שְׁמֶשׁ עַד מְבֹאוֹ (תהלים נ. א), ובמחלוקת קורח איתא במדרש רבה (במדבר פרשה יח. ז) על הפסוק וַיְדַבֵּר אֶל קְרַח בֶּקֶר וַיֵּדַע ה' (במדבר טו. ה) מָה רָאָה לֹמֶר

בֶּקֶר וכו', אָמַר לָהֶם מִשֶּׁה גְּבוּלוֹת חֵלֶק הַקָּדוֹשׁ פָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ וכו', אִם יִכּוֹלִין אַתֶּם לָעָרֵב אוֹתָהּ הַבְּדֵלָה שֶׁהַבְּדִיל בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ אַתֶּם יִכּוֹלִין לְבַטֵּל אֶת זֶה. אֲבָל דַּע לָךְ שִׁישׁ קִדְמָה מִזְרָחָה, כְּלוֹמֵר שֶׁשֶׁם שִׁישׁ מִזְרָחָה הַקְּבוּעַ וְשִׁישׁ אֲפֶשֶׁר לִשְׁנוֹת, כֵּן גַּם יֵשׁ קִדְמָה שְׁעִנֵּינוּ הוּא לִהְיוֹת רֹאשׁוֹן אִם בַּמָּקוֹם וְאִם בַּזְּמַן וְשׂוּזָה כֵּן תִּלּוּי וְאֲפֶשֶׁר בִּיד הָאָדָם לַעֲשׂוֹת לִהְיוֹת מִן הַזְרִיזִין הַמְּקַדִּימִין לַמְּצוּת (פסחים ד' ע"א), וְאִם כֵּן הִנֵּה כַּעַת אֲנוּ בַּהֲכֵנָה לַחֲגֵ הַשְּׁבוּעוֹת זְמַן מִתֵּן תּוֹרָה, וְאוֹדוֹת קוֹשִׁיית הַמִּגֵּן אֲבִרָהּ (א"ח סימן תצד בַּהֲקִדְמָה) אִיךְ אֲנוּ אוֹמְרִים אֶת יוֹם חֲגֵ הַשְּׁבוּעוֹת הַזֶּה זְמַן מִתֵּן תּוֹרָתְנוּ וְהֵלֵא קִיּוּמָא לֵן (ו"ד סימן קצו סעיף יא) כְּרַבִּי יוֹסִי (שבת פו ע"ב) שְׁבוּ בַּסִּיּוֹן נִיתְּנָה תּוֹרָה, כֵּתֵב בַּסַּפֶּה"ק קְדוּשַׁת לֵוִי (שְׁבוּעוֹת) בַּעֲנִין שֶׁבֶכֶל שָׁנָה וְשָׁנָה בַּפֶּסַח אוֹמְרִים חֲגֵ הַמְּצוּת הַזֶּה זְמַן חִירוֹתְנוּ וּבַשְּׁבוּעוֹת זְמַן מִתֵּן תּוֹרָתְנוּ אִף שֶׁכֶּבֶר עָבְרוּ זְמָנִים טוֹבָא, לִפִּי שֶׁבֶכֶל שָׁנָה בַּעַת קִיּוּם מְצוֹת הַשְּׁבִתָּה חֲמֵץ וְאִכִּילַת מֵצָה וְשֶׁאֵר מְצוּת הַתְּלוּיִים בַּה נִתְעוֹרֵר עֲלֵינוּ בַּחֲסָדוֹ הַגָּדוֹל הָאֵרָה גְּדוּלָּה כְּמוֹ שֶׁהִיא לֵאבּוֹתֵינוּ בַּשַּׁעַת יִצִּיאַת מִצְרַיִם בַּשֶּׁכֶר הַמְּצוּת שֶׁקִּיּוּמוֹ, כִּי כִּפִּי מַעֲשֵׂינוּ הַטּוֹבִים וְקִיּוּם מְצוּתוֹתֵינוּ כִּךְ מִתְעוֹרֵר עֲלֵינוּ זְמַן חִירוֹת וְזְמַן מִתֵּן תּוֹרָה, נִמְצָא הַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים בַּעַת יִצִּיאַת מִצְרַיִם וּבַעַת מִתֵּן תּוֹרָה הֵמָּה מִשְׁפִּיעִים וְנִקְרָאִים דְּכָר וְעַכְשֵׁיו בַּזְּמַן הַזֶּה בַּפֶּסַח וּבַשְּׁבוּעוֹת הֵמָּה מִקְבָּלִים וְנִקְרָאִים נֻקְבָּא, וְהִנֵּה תִּיבַת יָמִים הוּא דְּכָר וְתִיבַת יָמִימָה הוּא נֻקְבָּא וְזוֹהוּ וְשִׁמְרַתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יָמִימָה (שמות יג. י) כְּלוֹמֵר שֶׁתִּהְיוּ

התורה הוא רק בידנו לעשות לזה. עוד הארכנו בדברי תורה סעודה ג' אך אין הדברים נזכרים ונסדרים על הכתב.

ויד תהיה לך כמו איש על ידו, על מקומו
וְנָסַע אֶחָד מוֹעֵד מַחֲנֵה חֲלוּם בְּתוֹךְ
הַמַּחֲנֵה כְּאִשֶּׁר יַחֲנוּ בֵּן יִסְעוּ אִישׁ עַל
יָדוֹ לְדִגְלֵיהֶם (במדבר ב. יז).

מלשון רש"י משמע שפירוש על ידו היינו בסמוך אליו, שזה לשון רש"י, על ידו על מקומו ואין לשון יד זו ממשמעו, רוח של צדו קרוי על ידו הסמוכה לו לכל הושטת ידו, ע"כ. אבל על הפסוק וַיֵּד תִּהְיֶה לָּךְ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצְאֲתָ שָׁמָּה חוּץ (דברים כג. יג) כתב רש"י ויד תהיה לך כתרגומו כמו איש על ידו (הפסוק שבכאן במדבר ב. יז).

וצריך לומר מה ששם הביא רש"י כתרגומו כמו איש על ידו אין ההוכחה מאיש על ידו היינו שסמוך לו כהפשט כאן, אלא ההוכחה הוא רק שיד לשון מקום, ובהתרגום שם וַאֲתֵר מִתְקֵן יְהִי לָךְ מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא וְתַפּוּק תַּמָּן לְבִרָא.

דגל מחנה דן אחרונה בעקבו של עם יסעו
כָּל הַפְּקָדִים לְמַחֲנֵה דָן וְגו' לְאַחֲרֵנָה יִסְעוּ
לְדִגְלֵיהֶם (במדבר ב. לא).

במסכת סוטה (מד ע"א) וְהָיָה כִּבְלֹת
הַשְּׂטָרִים לְדָבָר אֶל הָעָם וּפְקֻדוֹ שְׂרִי
צָבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם (דברים כ. ט) ובעקבו
של עם, מעמידין וקיפין לפניהם ואחרים
מאחוריהם וכשילין של ברזל בידהן וכל

מקבלים הארה גדולה בכל שנה מההארה הגדולה שהיה לאבותינו בעת יציאת מצרים ובעת מתן תורה, ובזה מתורץ קושיית המגן אברהם בטוב טעם ודעת שהרי אמר לך רבי יוסי (שבת פח ע"א) יום אחד הוסיף משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו והנה מה שאמר הקב"ה הוא קיים לעד ובדעתו היה ליתן התורה לישראל בששה בסיון רק שמשה רבינו הוסיף והיה קבלת התורה ביום נ"א אבל עיקר ההארה הגדולה היה בששה בסיון על ידי משה רבינו כמו שהיה בדעתו של הקב"ה ליתן בששה בסיון ורק במעשה היה בו' בסיון על ידי משה שהוסיף מדעתו, נמצא מוכח שבו' בסיון היו מוכנים לקבל התורה ונפסקה זוהמתן של ישראל (שבת קמו ע"א), והנה מחשבת הבורא ודיבורו כביכול אֶל מֹשֶׁה לָךְ אֶל הָעָם וְקִדְשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר (שמות יט. י) שהיה בששה בסיון עשה רושם לדורות, לכן אחר שאנו מקיימים המצוות התלויות בעצרת ו' סיון, הארת נתינת התורה לדורות הוא ביום זה לפי מחשבתו ודיבורו של מקום שהוא חי וקיים ועל כן בו' סיון אנו אומרים זמן מתן תורתנו. ממילא מדברי הקדושת לוי משה רבינו לא דחה את יום מתן תורה אלא הוסיף יום אחד, הוסיף עוד להכנה דרבה ליום זה הגדול, והוספה זו של משה רבינו עליו השלום עוזרת לנו בכל שנה ושנה להיות בהכנה דרבה לוי' בסיון זמן מתן תורה הוא הזמן שנקבע על ידי השי"ת להיות ראוי למתן תורה, וכמו קדמה מזרחת שאמנם מזרח הוא קבוע ולא ניתן לשינוי ואף על פי כן בידנו יש את הקדמה להיות מעלה במקום ובזמן, כן לזכות לקבלת

המבקש לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו שתחילת ניסה נפילה.

והנה יהי דן נחש עלי דרך (בראשית מט. יז) ובנחש נאמר ויאמר ה' אלהים אל הנחש וגו' ואתה תשופנו עקב (בראשית ג. יד-טו), ודגל מחנה דן הנמשל לנחש הנושף עקב, אחרונה בעקבו של עם יסעו.

מאת בני ישראל ומתוך בני ישראל

וְנִתְּנָה אֶת הַלְוִיִּם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו נְתֻנָם
נְתֻנָם חֶמֶה לֹא מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר ג. ט).

ע"כ, הרי הלויים מופרשים מתוך בני ישראל, מתוכם ולא מאיתם. ואם כן מהו שכאן הוא אומר נתונים מאת בני ישראל ולהלן הוא אומר מתוך בני ישראל. ואולי כן הוא, לפי שבנתינה על ידי בני ישראל הוא לשון יפה לומר שבני ישראל נתנום ולכן נתונים המה לו יתברך שמו מאת בני ישראל, מה שאין כן כשמדבר מכביכול הקב"ה יתברך שמו הלוקח את הלויים מבני ישראל ליתנם לכהנים, מדבר מלקיחתם ולכן ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל כי כן הוא המציאות ולא מאת בני ישראל.

ומה שבתרומה נאמר מאת כל איש, דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כה. ב) ושם פי' רש"י תרומה הפרשה, אין זה הפרשה מתוך בני ישראל אלא מאת בני ישראל וכלשון רש"י שם בהמשך, יפרישו לי מממונם נדבה. כלומר המה בני ישראל המפרישים מממונם ומאיתם וכבהמשך הפסוק מאת כל איש אשר ידבנו לבו שפי' רש"י לשון נדבה והוא לשון רצון טוב. היינו שאמנם ויקחו לשון קיחה כמו כאן לקחתי את הלויים, אך שם מיירי מקיחה מאת כל איש אשר ידבנו לבו ליתן מעצמו, כנלענ"ד.

ואדהכי חייבי כריתות נזכרו בתורה שנכרתים הם מקרב עמם או מלפני ה', כגון וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה (בראשית יז. יד), כי כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מִיִּשְׂרָאֵל (שמות יב. טו), כי כל

ברש"י מאת בני ישראל כמו מתוך בני ישראל, כלומר משאר כל העדה נבדלו לכך בגזירת המקום והוא נתנם לו וכו'. בהבדל אם נאמר מאת בני ישראל ובין אם נאמר מתוך בני ישראל, כי מאת בני ישראל היינו שבני ישראל נתנו אם בנדבה או בתשלום, מה שאין כן מתוך בני ישראל היינו שהלויים היו חלק מבני ישראל ואותו חלק הופרש ונלקח מתוך בני ישראל. וכאן מה שהיה רש"י צריך לפרש שמאת כמו מתוך, לפי שלקמן נאמר מפורש ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור וגו' (במדבר ג. יב).

אמנם בענין הלויים שייך יותר מתוך בני ישראל, לפי שעובדי עבודת ה' בבית המקדש המה משרתים בשביל כל ישראל וכברש"י על הפסוק שם ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל, ואני מהיכן זכיתי בהן, מתוך בני ישראל, שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי,

שבכפרת יום הכיפורים הם מתכפרים בשעיר ואילו הוא בפר. הרי משמעות מתוך, מתוכם של ישראל וכדלעיל.

משמעות הפרשה מתוך הציבור

ואם מאת בני ישראל היינו מאיתם ואילו מתוך היינו מתוכם, ממילא זהו שבאבות (פרק ב' משנה ד) הלל אומר אל תפרש מן הציבור, כי אם עצה טובה בלבד קמשמע לן הלל, הרי אין זה מחייב, כי האדם יכול שיהיה אומר שעדיף לו להיות פורש. אך נראה שאין זו עצה טובה בלבד, אלא זוהי הוראה המחייבת את האדם הפרטי, כי אם אותו אדם יפרוש, אז פגיעת פרישתו תהיה בכל הציבור הנותרים, שכאשר כגון מתוך סאה פירות מפריש האדם מעשרותיו אין הוא מפריש מאת הפירות אלא מתוך הפירות כי על ידי ההפרשה מתתקנים כל הפירות וכנ"ל, וזהו אל תפרוש מן הציבור, כי פרישתך אינה מאת הציבור אלא מתוכם, ובפרישתו הוא משאיר את הציבור חסרים כי כבר אין הם בשלימותם.

אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל (שמות יב. יט), ושמרתם את השבת וגו' כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה (שמות לא. יד), ובספר ויקרא נכתב כמה פעמים ונכרתה מעמיה, וגם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני ה' (ויקרא כב. ג), ובספר במדבר והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את ה' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמה (במדבר טו. ל), ורק בטומאת מקדש וקדשיו נאמר תיבת מתוך, ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל (במדבר יט. כ), ובמשנה מסכת הוריות (ט' ע"א) שאין בהן גדול חייב על טמאת מקדש וקדשיו דברי רבי שמעון, ובגמרא (ט' ע"ב) אמר חזקיה מאי טעמא דרבי שמעון דכתיב ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל (ולא כמו שנאמר בשאר חייבי כריתות כנ"ל), מי שקרבנו שוה לקהל, יצא זה שאין קרבנו שוה לקהל. כלומר שאין קרבנו שוה לקרבן הקהל,

הפטרות במדבר

שנאמר ועתה אגלה את נבלותה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מיד, וברש"י ואיש לא יצילנה שאין עוד זכות אבות, שאכלוה, ובח"א מהרש"א פ"י שנפקא מועתה אגלה, דר"ל עד היום הייתי חס על כבודה מפני כבוד מאהביה שהם

המלאך גבריאל מעיל את הצדיקים ועתה אגלה את נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מיד (הושע ב. יב).

במסכת שבת (נה ע"א) מאימתי תמה זכות אבות אמר רב מימות הושע בן בארי

האבות ומהיום אגלה נבלותה לעיני מאהביה שהם האבות ולא אחוס על כבודה. ולעיל בגמרא שם (שבת נה ע"א) אמר לו הקב"ה לגבריאֵל לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו כדי שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה, הרי שגבריאֵל היה שליח להציל את הצדיקים שלא יהיו נפגעים בתוך הכלל, וברש"י על הפסוק וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהָנָה תַּעֲנֶה בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה תִּבְקֹשׁ (בראשית לו. ט) איש זה גבריאֵל שנאמר וְהָאִישׁ גְּבִרְיָאֵל (דניאל ט. כא, ועוד) אני מדבר בתפלה והאיש גבריאֵל אשר ראיתי בחזון בתפלה וגו'. ממילא מה שנאמר ועתה אגלה את נבלותה לעיני מאהביה שהם האבות הקדושים כנ"ל, ואיש לא יצילנה היינו האיש גבריאֵל לא יצילנה מידי.

ובמסכת ראש השנה (כב ע"ב) פעם אחת ביקשו בייתוסין להטעות את חכמים, שכרו שני בני אדם בארבע מאות זוז אחד משלנו ואחד משלהם, שלהם העיד עדותו ויצא, שלנו אמרו לו אמור כיצד ראית את הלבנה אמר להם עולה הייתי במעלה אדומים וראיתיו שהוא רבוב בין ב' סלעים ראשו דומה לעגל אוזניו דומין לגדי קרניו דומות לצבי וזנבו מונחת לו בין ירכותיו והצצתי בו ונרתעתי ונפלתו לאחורי ואם אין אתם מאמינים לי הרי מאתים זוז צורין לי בסדיני, אמרו לו מי הזיקך לכך אמר להם שמעתי שביקשו בייתוסים להטעות את חכמים אמרתי אלך אני ואודיע להם שמא יבואו בני אדם שאינם מהוגנין ויטעו את חכמים, אמרו לו מאתים זוז נתונין לך במתנה והשוכרך ימתח על העמוד, באותה שעה

התקינו שלא יהו מקבלין אלא מן המכירין, ובח"א מהרש"א שדברי זה העד לא היו דרך היתול בלי כוונת מה, ובתו"ד המהרש"א זה היה כשמלכות רומי היא אדום התחילו למשול בימי בית שני ועל פי שהצדיקים בעולם הזה נקרא מאור קטן וישראל מונין ללבנה ובגזירות רומי הוא אדום הושפלו הצדיקים וביטלו התורה והמצוות וביחוד סוד קידוש הלבנה וסוד העיבור, ועולה הייתי במעלה אדומים כלומר ששכרונם הבייתוסים בגזירת ממשלת רומי הן האדומים כדי לבטל סוד עיבור וראיתי חכמי ישראל שהם בדמיון הלבנה להקטנים ולהשפילם בדור הזה שלא יהיה סמוכים על פי שבעינין סמוכים בקידוש החודש, וזהו ראיתיו רבוב בין ב' סלעים שגזרו (סנהדרין יד ע"א) שכל הסומך יהרג וכל הנסמך יהרג הלך יהודה בן בבא וישב בין ב' הרים גדולים וסמך שם חמישה זקנים וכו', עיין במהרש"א. ממילא אחר שכאמור הושפלו הצדיקים, הנה תמיד המלאך גבריאֵל הוא זה העומד לעזר לצדיקים וכנ"ל ביוסף כשהיה תועה בשדה וימצאוהו איש זה גבריאֵל וכן הא דלעיל אמר ליה הקב"ה לגבריאֵל לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו כדי שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה וכו' וכן בדרדש רבי שמעון השלוני (פסחים קח ע"א וע"ב) בשעה שהפיל נבוכדנצר הרשע חנניה מישאל ועזריה לתוך כבשן האש עמד יורקמו שר הברד לפני הקב"ה, אמר לפניו רבונו של עולם ארד ואצנן את הכבשן ואציל לצדיקים הללו מכבשן האש, אמר לו גבריאֵל וכו' אני שר של

אש ארד ואקרר מבפנים ואקדיח מבחוץ
 ואעשה נס בתוך נס, וביותר על פי מה
 שבמסכת פסחים (ק"ח ע"ב) עתידה מצרים
 שתביא דורון למשיח וכו' נשאה מלכות
 רומי הרשעה קל וחומר בעצמה ומה
 הללו שאין אחיהן כך, אנו שאנו אחיהן
 לא כל שכן, אמר לו הקב"ה לגבריאֵל
 גֶּעֶר חַיִּית קִנָּה (תהלים ס"ה) געור חיה וקנה
 לך עדה וכו', הרי שהמלאך גבריאֵל בא
 כשמלכות רומי הרשעה נטפלת
 לישראל. זהו שאמר להם אותו העד
 עולה הייתי במעלה אדומים לטובת

חכמי ישראל בעזר המלאך גבריאֵל כי
 מַעֲלָה אֲדוֹמִים בגימטריא גְּבִרְיָאֵל
 וראיתיו ללבנה הרומז לחכמי ישראל
 שהוא רבוץ בין ב' סלעים לפי דכי אתא
 רב דימי (מגילה יח ע"א) אמר אמרי
 במערבא מילה בסלע משתוקא בתרין
 כלומר שהבייתוסין שכרוני להעיד ולומר
 דיבור ומילה שלהם לפני הבית דין בעת
 שהאמת כחכמי ישראל שצריך לשתוק
 ולא להעיד וזהו בין ב' סלעים היינו
 משתוקא בתרי סלעים, וההמשך עיין
 במהרש"א שם.